Sosyal Bilimler Dergisi / The Journal of Social Sciences

Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi, Yıl: 6, Sayı: 43, Aralık 2019, s. 269-280

ISSN: 2149-0821 Doi Number: <http://dx.doi.org/10.29228/SOBIDER.39471>

Dr. Öğr. Üyesi Rahman AKALIN

Trakya Üniversitesi, rahmanakalin@trakya.edu.tr

DİL EDİNCİNİ ÖLÇMEYE YÖNELİK BİR ARAÇ OLARAK ÇEVİRİ

Özet

Dil edinci, öğrenenlerin bir dilde iletişim edimini ortaya koymalarını sağlayan bilgi ve becerilerin toplamı olarak tanımlanabilir. Eğitim ve öğretimde eğitimcilerin kendileri ya da kurumları adına koydukları hedeflere göre bu bütün, bir ana dil edincini, bir ya da daha fazla yabancı dildeki bilgi ve becerileri ya da her iki alanı kapsayabilmektedir. Edinilen bir dilin pekiştirilmesinde ya da öğrenilen bir yabancı dilin geliştirilmesinde eğitimde uygulanan yöntemlere göre mevcut araçların yanında çeviri uygulamalarının olası rolüne ilişkin yeterince özellikli araştırmanın var olup olmadığı ise tartışmalı bir konudur. Başka bir anlatımla bugün özellikle yabancı dil öğretimi alanı için 'çeviri' kavramı, yabancı dil öğretimi ile ilgili tartışmaların tarihinde büyük eleştirilere maruz kalmış 'dilbilgisi-çeviri' yöntemi ile otomatik biçimde ilişkilendirilmektedir. Bu yöntem ise, çeviri olgusu doğası gereği hedef dilin dışında bir dili, başka bir söyleyişle ana dili devreye soktuğundan eleştirilmiş ve büyük oranda terkedilmiş bir yöntemdir. Bu çalışmada anılan yöntemden bağımsız olarak çeviri uygulamalarının dil edincinin ölçülmesinde yerinin olup olmayacağı kuramsal açıdan tartışılacak, yapılan bir çeviri uygulaması çerçevesindeki bulgular ışığında dil edincinin hangi boyutlarla ölçülebileceğine ilişkin öneriler geliştirilecektir.

Anahtar Kelimeler: Dil edinci, çeviri, dil edincini ölçme, yabancı dil, çeviriyi değerlendirme.

TRANSLATION AS A TOOL FOR MEASURING LANGUAGE COMPETENCE

Abstract

Language competence can be defined as the sum of all knowledge and skills that enable learners to demonstrate their communication in a language. According to the objectives set by educators on behalf of themselves or their institutions in education and training, this can cover a whole language acquisition, knowledge and skills in one or more foreign languages, or both. It is controversial whether there is sufficient specific research on the possible role of translation practices as well as the available tools according to the methods used in education in the reinforcement of an acquired language or the development of a foreign language. In other words, the concept of translation, especially in the field of foreign language teaching, is automatically associated with the grammar-translation method, which has been subject to great criticism in the history of debates on foreign language teaching. This method is criticized and largely abandoned since it introduces a language other than the target language, in other words, the mother tongue due to the nature of the translation phenomenon. In this study, whether or not translation practices have a place in the measurement of language acquisition will be discussed in terms of theoretical view, and suggestions will be developed in which dimensions of language competence can be measured in the light of the findings of a translation practice.

Key Words: language competence, translation, measuring the language competence, foreign language, evaluation of the translation.

GİRİŞ

Eğitim, temel olarak belli bir öğrenme çıktısını hedefleyen planlı etkinlikleri içerisine alan bütünlüklü bir kavramdır. Eğitimde temel amaç öğrencilere belli bir davranışın kazandırılması ve bu davranışın ‘kalıcı’ nitelikli olmasıdır. Eğitimde konulan amaçların denetimi ise karşı karşıya bulunulan kitlenin başarı düzeyinin ölçülmesi ile olanaklıdır. Bu anlamda eğitim-öğretimin alanına göre ölçme araçlarının geliştirilmesi, bu araçlardaki güvenirlik ve geçerlik düzeylerinin denetimi için sorgulayıcı bir bakış açısı önemlidir.

Eğitimde ölçülen şey, eğitimde kazandırılması amaçlanan bir bilgi ya da beceri alanıdır. Konu dil eğitimi özelinde ele alındığında dil eğitimi, öğrencilere dil edinci kazandırma amacını güttüğüne göre, o halde ölçülecek olan dil ile bilgi ve becerilerdir. Öğrencilerin, dil ile ilgili bilgi ve becerilerini ortaya koydukları alan ise dil edimidir. Bu dil ediminin bir performans olarak cisimleştiği ürünler ise metinlerdir. O halde, çeviri bir yönü ile “metin oluşturma etkinliği” (Keskin 2010: 240) ise çeviri ürünleri, kişilerin dil düzeylerinin saptanması için bir araç işlevi görebilir. Zira metinler, “dilin organize edilmiş biçimleri” (Akalin 2018: 319) olarak tanımlanabilirler.

Bugün çeviri uygulamalarından çeviri sınavları biçiminde, bireylerin yabancı dile hâkimiyetlerini ölçmek için yararlanılmaktadır. Yani çeviri, gerek eskiden gerekse bugün kişilerin yabancı dil düzeylerine ilişkin bilgi sunan bir yansıtıcı olarak görülmüş ve

görülmektedir. Çeviri uygulamaları, tarihte eğitimin; daha somut olarak derslerin bir parçası olabilmıştır. Bilindiği gibi çeviri, yabancı dil öğretiminin ilk yöntemsel yönelimlerinden birinin bir yönünü teşkil etmiş, ancak çevirinin doğası gereği, iki dilliliği gerektirdiği düşünüldüğünden bu yönelimden gittikçe uzaklaşmıştır. Zira yalnızca farklı dil dizgeleri arasında gerçekleştiği düşünülen çeviri eylemi, yabancı dil için bir rahatsızlık faktörü olarak görülen ana dil kullanımını gündeme getirmiştir. Bugün çeviri, yöntemsel olarak yabancı dile ilişkin eğitim ve ders uygulamalarında tercih edilen bir uygulama türü olmasa da sınavlarda söz konusu olmaktadır. Çoktan seçmeli sınav formatı ile bugün merkezi biçimde uygulanan yabancı dil sınavlarındaki ana dilden yabancı dile, yabancı dilden ana dile ve dil içi çeviri soruları, çevirinin kurumlarca bir ölçme aracı olarak kavranıp bu amaçla kullanıldığını belgelemektedir. Ancak çoktan seçmeli biçimde planlanan çeviri sınavlarının tümel dil edinci olarak tanımlanabilecek bütününe hangi boyutlarını harekete geçirdiği, dil edinci içerisindeki hangi bilgi ve becerileri ölçtüğü tartışmalı bir konudur.

1. AMAÇ

Tarihsel süreç içerisinde dil olgusu, varlık, doğa, insan, tanrı gibi çeşitli konu alanlarında düşünce üretenlerin bir nesnesi olmuştur. Bir taraftan doğal bir şekilde; başka bir anlatımla kendiliğindenliği içerisinde insanlar arasındaki iletişim ihtiyacının bir ürünü olarak varlık bulan dil, diğer taraftan bir olgu olarak kavranmış ve doğuşu, özellikleri, sınıflandırmaları bakımından bir düşünme ve araştırma alanına dönüşmüştür. Dil üzerine yapılan araştırmalar ise yine kılıgısal bir itki ile dil öğretime yansımıştır. Bu pratik kaygı, modern bireyin eğitimindeki temel öğrenme alanlarından biri olan dil öğretimi şekillendirmekte; dil eğitimi konusu, gittikçe daha da önemli hale gelerek, istihdam olanakları açısından bireylere artı değer katmaktadır.

Dilin, gerek bir araştırma nesnesi olarak olgusal açıdan; gerekse bir eğitim-öğretim konusu olarak didaktik açıdan iki boyutu olan bir görüngü olduğu söylenebilir. Dilbilim alanının kuramsal alanda ortaya koyduğu kavram çiftleri temel alınırse dil olgusunun, bir taraftan insanlarda var olan bir ‘gizilgüç’ şeklinde diğer taraftan da bir ‘edim’ şeklinde iki boyutlu olarak değerlendirildiği görülebilir. Bu temel sav, Humboldt’un (1986) ‘ergon’ ve ‘energia’; Saussure’un (1916) ‘langue’ ve ‘parole’ ve Chomsky’nin (1969) ‘competence’ ve ‘performance’ şeklindeki, yaklaşık bir kutupluluk içeren temel ilke saptamalarına dayandırılabilir. Bu kavram çiftleri ile belirginleşen söz konusu ayrımı dil öğretimi açısından okumak gerekirse; dil öğrenenlerin önünde duran iki öğrenme alanı, 1. ‘dilbilgisi’, 2. ‘sözcük bilgisi’ olarak açılabilir. Öğrenenler, dil edinçlerine uygun olarak bir dilde dilbilgisi kurallarını ve söz dağarcıklarını kullanarak edimde bulunurlar. Konu çeviri odaklı değerlendirildiğinde ise çevirmenlerin, bir taraftan dilin yapısı ile diğer taraftan söz varlığı ile çalışıp bu iki alanla ilgili çalışmaları (işlemleri) yaptıkları savlanabilir.

Kuramsal açıdan yapılan bu saptamalardan hareketle bu çalışmadaki temel amaç, dil edinci ile çeviri arasındaki ilişkiyi belirginleştirmeye çalışmak, çeviri uygulamalarının dil edincinin düzeyinin bulgulanmasındaki rolünü tartışmaya açmaktır. Çalışmadaki bir diğer ve alt ulamlı amaç ise, bir çeviri uygulamasının dil öğrenenlerin dil edinçlerini hangi açılardan ölçebileceğine ilişkin savlamalarda bulunmaktır. Bu kapsamda bir ölçme aracı olarak yazılı çeviri uygulaması yaptırılmış, öğrenenlerin dilbilgisi düzeyleri ile sözcük tercihleri dili ve dil edincini oluşturan temel boyutlar olarak değerlendirilmeye çalışılmıştır.

2. KURAMSAL DAYANAK VE YÖNTEM

Dil olgusu zaman içerisinde birbirinden farklı tanımlamalara tabi olmuş bir görüngüdür. Bilim insanları, bu bağlamda karşı karşıya kaldıkları dil olgusunu kendi bakış açılarından ama bütünlüklü bir biçimde tanımlama arayışında olmuşlardır. Zira dil, her zaman bütünlük bir gözleme imkân vermeyen çok boyutlu / yönlü bir olgudur. Örneğin Eker (2012: 5) bu tanımlardan bazılarını şu şekilde aktarmaktadır:

“Dil, insanlar arasında anlaşmayı sağlayan doğal bir vasıta, kendisine mahsus kanunları olan ve ancak bu kanunlar çerçevesinde gelişen canlı bir varlık, temeli bilinmeyen zamanlarda atılmış bir gizli antlaşmalar sistemi, seslerden örülmüş toplumsal bir müessesedir (M. Ergin)”.

Bu tanımda ‘dil’ olgusuna ilişkin dikkat çeken bilgi içerimleri şöyle açıklanabilir.

- Dil, toplumlar arasında bir iletişim aracı olarak işlev görür.
- Dilin yasallıkları vardır, evrensel ortaklıkların ötesinde ise her dilin kendine özgü kuralları vardır. (Dilbilgisi kuralları)
- Diğer yandan dillerin doğuşu ile ilgili bir rastlantısallıktan, nedensizlikten bahsedilebilir.
- Dil canlı bir organizmadır, özellikle dilin söz varlığı düzeyindeki değişimler bu canlılığı belgeler, sözcükler ve kavramlar ile ilgili toplumsal uzlaşısı esastır. (Söz varlığı)

Bir diğer tanıma göre:

“Dil; düşünce, duygu ve isteklerin, bir toplumda ses ve anlam yönünden ortak olan öğeler ve kurallardan yararlanılarak başkalarına aktarılmasını sağlayan çok yönlü, çok gelişmiş bir sistemdir (D. Aksan)”.

Bu tanımda ‘dil’ olgusuna ilişkin dikkat çeken bilgi içerimleri şöyle açıklanabilir.

- Dil, duygu ve düşünceleri başkalarına aktaran gelişmiş bir sistemdir.
- Dilde ses ve anlam yönünden ortak öğeler vardır. (Söz varlığı)
- Dilde ses ve anlam yönünden ortak kuralları vardır (Dilbilgisi kuralları)

Bir diğer tanımlamaya göre:

“Dil, insanlar arasında karşılıklı haberleşme aracı olarak kullanılan; duygu, düşünce ve isteklerin ses, şekil ve anlam bakımından her toplumun kendi değer yargılarına göre şekillenmiş ortak kurallarının yardımı ile başkalarına aktarılmasını sağlayan, seslerden örülü çok yönlü ve gelişmiş bir sistemdir (Z. Korkmaz)”.

Bu tanımda ‘dil’ olgusuna ilişkin dikkat çeken bilgi içerimleri şöyle açıklanabilir.

- Dil, insanlar arasındaki iletişimi sağlayan bir araçtır.
- Seslerden örülü gelişmiş bir sistem olan dil yolu ile duygu, düşünce ve istekler başkalarına aktarılır.
- Bu aktarım, anlam bakımından ortak kuralları yardımı ile olur, bu kuralları belirleyen ise toplumların dünya bakışlarıdır. (Dilin semantik boyutunu büyük oranda içeren söz varlığı)
- Bu aktarım diğer yandan ses ve şekil bakımından değer yargılarının etkili olduğu ortak kuralları yardımı ile gerçekleşir. (Dilin fonolojik ve morfolojik boyutunu büyük oranda içeren dilbilgisi kuralları)

Yukarıda yapılan tanımlar bir üst bakışla değerlendirildiğinde şu temel çıkarımları ve üst okumayı yapmak olanaklı hale gelmektedir. Dil denen olgunun oluşturuçu unsurlarından biri dilin yapısını ortaya koyan gramer kurallarıdır. Dilde konuşanlar ve yazarlar, söz edimlerini dilin kurallarına göre şekillendirirler. Dildeki kurallar uyarınca ifade edilmemiş birimler, anlaşılabilirliği sekteye uğratır; bu halde iletişimi olumsuz biçimde etkiler. Tanımlardan hareket edilirse dil denen olgunun bir diğer oluşturuçu unsuru, söz varlığıdır. Dil konuşucuları, dilin genel söz varlığından yeterli oranda yararlanamıyorsa; başka bir anlatım ile yeterli ve derinlikli bir öz anlatım dağarcığına sahip değillerse, anlatılmak istenen detaylandırılmamaktadır. Diğer yandan söz dağarcığının dil-düşünce bağlantısı açısından da kaçınılmaz önemde olduğu savunulabilir. Zira geniş bir söz dağarcığı, düşüncelerin açıklanabilmesine, ayrıntıların derinleştirilebilmesine katkı yapmaktadır.

Dilin iki boyutluluğu kuramsal olarak daha belirgin irdelenmek istenirse Saussure'un (1916) 'dil' ve 'söz' arasında yaptığı ayırım yol gösterici olacaktır. Saussure'e dayalı olarak Vardar'ın (2002: 71) yaptığı aşağıdaki açıklamaya göre dilin, bir taraftan uzlaşım sal bir varlık, diğer taraftan işleyiş kurallarını gösteren bir mekanizma olduğu ortaya çıkmaktadır.

"F. De Saussure'un yaptığı ve birçok dilbilimcinin benimsediğı ayrıma göre, dilyetisinin toplumsal ürünü olan dil, bu yetinin bireylerce kullanılabilmesini (bak. söz) sağlayan ve toplumca benimsenmiş olan uzlaşım sal bir düzendir. Hem gösterenlerle gösterilenlerin birleşmesiyle oluşan bir dizge, hem de bu birleşimin ürünü olan göstergelerle bunları oluşturan ve bunların oluşturduğu öğelerin işleyiş kurallarını içeren bir düzenektir."

Kuramsal anlamda dil olgusuna ilişkin bu veriler, bir uygulama alanı olarak dil eğitiminin temel ilkeleri ve bu ilkelere dayalı yöntemsel yönelimlere ilişkin fikir vermektedir. Zira dil eğitimi, öğrenenlerde gerek dilbilgisi yapılarının öğrenilmesini gerekse bununla eşgüdömlü olarak söz dağarcığını geliştirecek etkinlikleri, hem müfredatlara hem de yöntemsel yaklaşımlara yansıtmaktadır. Konu dil edincinin kazanımında ya da derinleşmesine çeviri uygulamalarının rolü açısından ayrıca değerlendirildiğinde ise çeviri-kuramsal açıdan şu saptamalar yapılabilir.

Çeviri sürecinde çevirmenler, bir çıkış organizması olarak bir dille/dilde ve bir varış organizması olarak başkaca bir dille/dilde çalışırlar. Dil ya da diller, birer dil uygulayıcısı olarak çevirmenler için hem iletişimi gerçekleştiren bir araç, hem de iletişimin organize edilmesini sağlayan malzeme durumundadırlar. Daha açık bir söyleyişle, dil kullanıcısı olarak çevirmenler, dili organize ederek metin üretmek durumunda olan kişilerdir. Metin üretimi ise, elbette çevirmen donanımında bulunan başkaca (kültür edinci, iletişim edinci, kuram bilgisi, yöntemsel bilgi, alan bilgisi, araştırma becerileri) bilgi ve beceri türlerinin yanında dil ile ilgili ve çeşitli dillerde yoğun çalışmayı beraberinde getirmektedir. Bu noktada G. Mounin'in (1967: 61) eski(miş) olan 'çeviri yalnızca dilsel bir işlem değildir, ancak öncelikle dilsel bir işlem dir' savı çeviri eğitimi için değil, ancak dil eğitimi için yol gösterici olabilir. Dil öğretimi için burada bir ölçme aracı olarak tasarımı lanan ve tanımlanan çeviri uygulamalarından veya çeviri sınavlarından profesyonel çevirmenlerin yetiştirilmesi amacına yönelik faydalanılması değil, dil eğitiminde kişilerin dil düzeylerinin belirlenmesinde faydalanılması ana seksende yer almaktadır. Yukarıda yapılan kuramsal tartışma, dil olgusunun temelinde yatan bir gerçekliği göstermekle birlikte, dil öğretimi açısından yol açıcı verileri serimlemektedir. Çeviri işi ise, dilde / dillerde yoğun ve sıkı bir biçimde çalışmayı gerektirdiğinden, çeviri uygulamalarının dil eğitiminde en azından bir araç olarak yer bulmasının gerekçeleri ortaya çıkmaktadır. Buradan

hareketle bu çalışmada önerilen değerlendirme yöntemi, çeviri ürünlerini, 1. dil bilgisi, 2. sözcük tercihleri yönü ile değerlendirmektedir. Dilbilgisine uygun dil kullanımı ve sözcük seçimleri, çevirinin başarımını belirleyen son derece önemli konulardır.

Çeviri uygulamalarının değerlendirilmesinde bir diğer sorunsal alanını, verilen metnin nasıl puanlandırılacağı oluşturmaktadır. Gerzmisch-Arbogast (1997: 575), çeviri performansının değerlendirilmesinde ‘en önemli sorunun değerlendirilecek ürünün, yani ortaya konan erek metnin segmentlere ayrılması olduğunu, ancak bunun için de herkesçe kabul gören bir yöntem bulunmadığını’ ifade etmektedir. Arbogast, bu düşüncesini ‘çeviri birimi’ şeklinde adlandırılabilir bir segmentin önceden belli olmaması ile ilişkilendirmektedir. Bu çalışmada savunulan değerlendirme yönteminde ise segmentler, gerek anlamsal gerekse dilbilgisel açıdan bir birlik oluşturan en küçük birimlerden oluşmaktadır. Bu anlamda bu açılardan ulaşılabilecek en küçük birim, 50 toplam puan üzerinden tuttuğu hacme göre puanlanmaktadır.

Bu çalışmada bir öneri olarak sunulan değerlendirme yaklaşımı, dil eğitimi ile ilgili programlarda öğrenim gören öğrencilerin dil düzeylerinin saptanmasında işlevselleşebilir niteliktedir. Bu yaklaşımda esas olarak bir puanlama anahtarı tasarlanmaktadır. Bu puanlama anahtarı, öncelikle puanlamaya temel teşkil eden bölümleri göstermekte, diğer yandan çevrilecek metnin içeriği ile ilgili temel fikirler sunmaktadır. Bu tasarımda önce puanlama anahtarı olarak işlev görecektir içeriksel çeviri, gerek anlamsal gerekse dilbilgisel açıdan birlik oluşturan şekilde segmentlere ayrılıp, bu segmentler, toplamda 50 puanı bulacak şekilde kıymetlendirilmektedir. Segmentlerin içinde ise, bir segmentin gerek sözcük seçimi gerekse dilbilgisel açıdan doğru bir şekilde çevrilmesi temel koşul olmakla birlikte, bu segmentteki anlamın doğru bir dil ile (kurallara dikkat edilerek) aktarılması, dil öğrenenler için belirleyici bir yeti, eğiticiler açısından da değerlendirmede belirleyici, fark oluşturu bir özelliktir. Bu bağlamda, burada değerlendirmeye ölçüt oluşturacak değerlendirme yöntemini, bir **öneri** olarak değerlendirmek yerinde olacaktır.

3. UYGULAMA

3.1. Uygulama Metni

Aşağıdaki metin, Mütercim-Tercümanlık Programı 1. Sınıf öğrencilerine bir çeviri görevi olarak verilmiştir. Çeviri görevi ile ilgili koşullar şunlardır:

- Yalnızca basılı olmak kaydı ile sözlük kullanımı serbest bırakılmıştır.
- Öğrencilere 30 dakikalık bir süre tanınmıştır.
- Puanlama anahtarında olsa da, öğrenciye verilen kaynak metinde puanlama belirtilmemiştir. Bu yolla, öğrencilerin metne bir bütün dâhilinde bakmaları beklenmiş ve kendilerinin metnin tamamının çevirisinden sorumlu oldukları çağrıştırılmıştır.

Erste Hilfe am Unfallort – wie reagiert man richtig?

Es passiert unzählige Male am Tag. Ein Augenblick der Unachtsamkeit und schon kommt es zu einem Unfall der Gesundheit und womöglich sogar das Leben der Verunfallten bedroht. Ist ein Unfall erst geschehen, ist eines absolut unerlässlich Erste Hilfe zu leisten, um die Gesundheit bestmöglich zu schützen. Schnelle und korrekte Erste Hilfe ist etwas, dass wir schon von Kindertagen an vermittelt bekommen und spätestens, wenn man den Führerschein machen möchte, gilt es einen Erste-Hilfe-Kurs zu absolvieren. Doch, obgleich jeder Bürger wissen

sollte, wie Erste Hilfe richtig geleistet wird, ist es leider nicht so. Die Frage wie reagiert man wirklich richtig, wenn man an einen Unfallort kommt, ist leider nach wie vor weit verbreitet.

Quelle¹: <http://www.gesundesleben.at/erste-hilfe-am-unfallort-wie-reagiert-man-richtig/>

3.2. Puanlama anahtarı

Değerlendirmeye temel teşkil eden aşağıdaki puanlama anahtarı, öncelikle metin bölümleri açısından puanlamayı ve bu metin bölümlerine (segmentlere) göre puanlamayı olanaklı hale getirmiştir. Diğer yandan isteyen öğrencilere puanlama anahtarı ile birlikte kendi cevap kâğıdı verilmiş, böylelikle öğrencilere bir karşılaştırma yapma olanağı yaratılmıştır. Puanlama anahtarı ile ilgili temel özellikler şöyledir:

- Söz konusu anahtar, içeriksel bir puanlama anahtarıdır, dolayısı ile öğrencilerin ‘neyi’ söyleyecekleri ile ilgili bir belirleme yaparken, ‘nasıl’ söyleyecekleri ile ilgili bir sınırlama yapmamaktadır.
- Metin, dilbilgisel ya da anlamsal olarak ayrışmaların olduğu yerlerde segmentlere ayrılmıştır. Mümkün olan en keskin ölçme için, segmentlere ayırmada olabilecek en küçük birimlere inilmeye çalışılmıştır.
- Her bir segmentte, dilbilgisi ile sözcük seçimleri, o segmente özel olarak farklılaşabilmektedir, ancak özel bir durum yok ise ağırlıklarının yarı yarıya olduğu düşünülebilir.

Kaza Yerinde İlk Yardım- Doğru tepki ne olmalıdır? (2)

Gün içinde sayısız kez olur. Bir anlık dikkatsizlik sonucu kaza meydana gelir ve kazazedenin sağlığını hatta yaşamını tehdit eder. (10)

Bir kaza olduğunda olmazsa olmaz bir şey vardır, o da sağlığı olabilecek en iyi şekilde korumak için ilk yardım yapmaktır. (10)

Hızlı ve doğru ilk yardım, çocukluk günlerimizden itibaren bize öğretilen bir şeydir. Son olarak da ehliyet almak isterseniz, bir ilk yardım kursunu bitirmeniz gerekir. (10)

Ancak, ilk yardımın doğru biçimde nasıl uygulanacağını her vatandaş bilmesi gerekirken, realite ne yazık ki böyle değil. Kaza yerine gelindiğinde doğru tepkinin ne olacağı sorusu, ne yazık ki eskiden olduğu gibi bugün de hala sık sorulan bir sorudur. (18)

Quelle: <http://www.gesundesleben.at/erste-hilfe-am-unfallort-wie-reagiert-man-richtig/>

3.3. Bulgular

Uygulama neticesinde öğrencilerin çeviri performansları, yukarıdaki puanlama anahtarı temelinde değerlendirilmiş ve 50 tam puan üzerinden notlandırılmıştır. Kâğıdını ve değerlendirme ölçütlerini merak eden öğrencilere, kaynak metin ve içeriksel puanlama anahtarı verilmiş, değerlendirme sonucu ile ilgili herhangi bir itiraz gözlenmemiştir. Uygulamaya katılan tüm öğrencilerin performans değerlendirmesine bu çalışmada yer verilemeyeceğinden aşağıda tablolar halinde, karşılaştırmayı okuyucular için kolaylaştırmak için rastgele biçimde KM’den 3

¹ Uygulama için seçilen kaynağa erişim tarihi, 23.01.2019’dur.

ayrı örnek segment, bu segmentin puanlama anahtarındaki karşılığı ve bu segmentte 3 öğrencinin çevirisine yer verilmiştir. Çevirisine yer verilen 3 öğrenci her bir örnek segmentte rastgele seçilmiştir. Öğrencilerin çevirilerinde yazım, dilbilgisi hataları ile anlatım bozuklukları korunmuştur. Köşeli parantez ile verilen açıklama bölümlerinde ise, ilgili öğrencinin o segmentte aldığı puan ve bu puanlamanın gerekçelendirmesi yapılmaktadır. Bu gerekçeler kısa gerekçeler olup, sözcük seçimi ve dilbilgisi düzeyindeki daha ayrıntılı açıklamalar, kâğıtlarını görme talebinde bulunan ve kâğıtlarını puanlama anahtarı ile karşılaştıran öğrencilere yapılmıştır:

1. Örnek Segment

Kaynak Metin	Es passiert unzählige Male am Tag. Ein Augenblick der Unachtsamkeit und schon kommt es zu einem Unfall der Gesundheit und womöglich sogar das Leben der Verunfallten bedroht.
Puanlama anahtarı	Gün içinde sayısız kez olur. Bir anlık dikkatsizlik sonucu kaza meydana gelir ve kazazedinin sağlığını hatta yaşamını tehdit eder. (10)
Öğrenci 1	Günde defalarca kez gerçekleşiyor. Yalnızca dikkatsizlikle aniden gelen kaza, sağlığı ve hatta muhtemelen yaşamı tehdit ediyor. [Öğrencinin, bu segmentte aldığı puan 8'dir. Genel olarak KM'yi anlamlandırdığı sözcük seçimlerinin genel olarak isabetli olmasından anlaşılmaktadır, ancak dilbilgisi yönünden eksikler göze çarpmaktadır.]
Öğrenci 2	Günde çok sayıda kaza meydana gelir. Şuanki dikkatsizlik ve hala kazaya sebebiyet veriyor ve muhtemelen hatta kazalarda hayatı tehdit ediyor. [Öğrencinin bu segmentte aldığı puan, 5'tir. Gerek sözcük seçimi, gerekse dilbilgisi düzeyinde çeşitli yetersizlikler, göze çarpmaktadır.]
Öğrenci 3	Bir andaki dikkatsizlikle kaza gelir ve zaiyatın hayatını tehdit bile eder. [Öğrencinin bu segmentte aldığı puan 4'tür. Gerek sözcük seçiminde gerekse dilbilgisi kurallarına uyma konusunda oldukça yetersiz bir dil kullanımı göze çarpmaktadır.]

2. Örnek Segment

Kaynak Metin	Ist ein Unfall erst geschehen, ist eines absolut unerlässlich Erste Hilfe zu leisten, um die Gesundheit bestmöglich zu schützen.
Puanlama anahtarı	Bir kaza olduğunda olmazsa olmaz bir şey vardır, o da sağlığı olabilecek en iyi şekilde korumak için ilk yardım yapmaktır. (10)

Öğrenci 1	Bir kaza meydana geldiğinde, sağlığını en iyi şekilde korumak için ilk yardım, sağlamak çok önemli ve şarttır. [Öğrenci, bu segmentte 8 puan almıştır. Bu notlandırma, sözcük seçimi ve dilbilgisi açısından yeterli sayılabilecek bir düzeyi ortaya koymaktadır.]
Öğrenci 2	Bir kaza yaşandığında ilk yardım etmek olmalı, sağlık durumunu en iyi şekilde korumalısınız. [Öğrencinin bu segmentte aldığı puan 7'dir. Dilbilgisine riayet, tatmin edici görünmese de, nispeten isabetli sözcük tercihleri nedeni ile orta üstü bir anlaşılabilirlikten söz edilebilir.]
Öğrenci 3	İlk kaza oldu mu sağlığı mümkün olan en iyi şekilde korumak için kesin bir zorunlu ilk yardım yapılır. [Öğrenci, bu segmentte 6 puan almıştır. Sözcük seçimi konusunda yeterliliğe yaklaşılsa da anlamın doğru yapılar ile aktarımında bazı sorunlar görünmektedir.]

3. Örnek Segment

Kaynak Metin	Schnelle und korrekte Erste Hilfe ist etwas, dass wir schon von Kindertagen an vermittelt bekommen und spätestens, wenn man den Führerschein machen möchte, gilt es einen Erste-Hilfe-Kurs zu absolvieren.
Puanlama anahtarı	Hızlı ve doğru ilk yardım, çocukluk günlerimizden itibaren bize öğretilen bir şeydir. Son olarak da ehliyet almak isterseniz, bir ilk yardım kursunu bitirmeniz gerekir. (10)
Öğrenci 1	Hızlı ve doğru ilk yardımı çocukluktan belli bilmek gerekir ve geç öğrettiğimiz şeydir, ehliyet almak için ilk yardım kursunu tamamlamanız gerekir. [Öğrenci, bu segmentte 8 puan almıştır. Bu notlandırma, sözcük seçimi ve dilbilgisi açısından yeterli sayılabilecek bir düzeyi ortaya koymaktadır.]
Öğrenci 2	Hızlı ve doğru ilk yardım , şöyledir ki; anaokulundan alınan ve en geç biri sürücü belgesi almak istediğinde bir ilk yardım kursunu bitirmek geçerlidir. [Öğrencinin bu segmentten aldığı puan 6'dır. Sözcük seçimi ve dilbilgisi düzeyinde verilen kısmi isabetli kararlar nedeni ile anlaşılabilirlik orta üst düzeyde sağlanmıştır.]
Öğrenci 3	Biri ehliyet almak istediğinde , bir ilk yardım kursunu bitirmelidir. [Öğrencinin bu segmentte aldığı puan, 5'tir. Çevrilen kısımlarla ilgili bir başarı olsa da çevrilmeyen kısımlar, notlandırılmamaktadır.]

TARTIŞMA ve SONUÇ

Çalışmanın kuramsal ve uygulamalı bölümleri bir üst bakışla değerlendirildiğinde bireylerin dil edincini belirgin bir biçimde ölçmenin dil eğitiminde konan hedefler açısından oldukça önemli olduğu ortaya çıkmaktadır. Bu ölçme alanlarından biri de elbette temel düzeyde dil ve çeviri becerilerini sınavan çeviri sınavlarıdır. Çalışma kapsamında yapılan uygulamada, öğrencilerin yazılı çeviri performanslarını değerlendirmede bir puanlama anahtarı tasarımı temel alınarak 50 tam puan üzerinden değerlendirilmiştir. Çalışmanın yayın mecrası ile ilgili sınırlamalar nedeni ile burada rastgele seçilen segmentler örneğinde yine rastgele seçilen öğrencilerin çevirileri serimlenmiş, notlandırmanın gerekçeleri burada kısaca belirtilmiştir. Talep eden öğrencilere, KM ile birlikte değerlendirmeye (notlandırmaya) temel teşkil eden ‘içeriksel puanlama anahtarı’; başka bir anlatımla EM verilmiş, kendilerine her bir segmentte kaç puan aldığı, gerekçeleri ile anlatılmıştır.

Yapılan uygulama, dil öğrenenlerin dil edinci düzeylerinin çeviri uygulaması yoluyla ‘dil bilgisi’ ve ‘sözcük seçimleri’ açılarından ölçülüp değerlendirilmesinin olanaklı olabileceğini ortaya koymaktadır. Yabancı dil eğitimi açısından ‘dil edinci’ söz konusu ise öğretilmesi hedeflenen dilden; diyesi hedef dilden ana dil yönüne yapılan çeviriler, öğrenenlerin yabancı dilde karşılaştıkları yapıları çözümlemesini gerektirmekte; bu yönü ile yazılı çeviride okuduğunu anlama becerilerinin harekete geçmesini sağlamaktadır. Ana dildeki derinleşme açısından ‘dil edinci’ söz konusu ise, hedef dilden ana dil yönüne yapılan çeviriler, öğrencilerin ana dillerinde metin oluşturmalarını gerektirmekte; bu yönü ile ana dil ile olan ilişkilerini pekiştirmekte ve ana dil edinçlerini derinleştirmelerini sağlamaktadır. Diğer yandan yine hedef dilden ana dil yönüne yapılan çeviriler, öğrenenlerin yabancı dilde karşılaştıkları anlamları çözümlemesini gerektirmekte; bu yönü ile pasif söz dağarcığı alanının harekete geçmesini sağlamaktadır. Yine hedef dilden ana dil yönüne yapılan çeviriler, öğrencilerin ana dillerinde aktif söz dağarcıklarını kullanmalarını gerektirmekte; bu yönü ile ana dillerinde sahip oldukları anlatım olanaklarını geliştirmelerini sağlamaktadır. Burada yalnızca bir örnek olması açısından yapılan uygulama ve bununla birlikte önerilen yöntem ve puanlama anahtarı tasarımı, ana dilden hedef dil yönüne doğru verilebilecek çeviri görevleri ile genişletilebilir niteliktedir. Böyle bir durumda ise yukarıda verilen kazanımlar, hedef dil ve ana dil açısından; aktif ve pasif söz dağarcıklarının kullanımına göre farklılık gösterecektir.

Uygulama sonucunda yukarıda varılan sonuç, çevirinin yabancı dil ve ana dil edinçlerinin geliştirilmesindeki olası rolünü ortaya koyduğu gibi, çeviri uygulamalarının dil edincinin ölçülmesine hizmet edebilecek bir araç olarak kullanımını haklı çıkaracak gerekçeleri eğitimcilere vermektedir. Bu gerekçeleri sıralamak gerekirse:

- Çeviri, dil edinci dışında başka bilgi ve becerileri gerektiren profesyonel bir uğraşı alanı iken dil öğretimi ve eğitimi ise başkaca bir alandır. Bu yönü ile çeviri, dil eğitiminde bir amaç değil, bir araç olabilir.
- Çeviri, yalnızca dilsel bir işlem değil² ise de öncelikle dilsel bir işlemdir. Bu durum, çevirinin dil eğitimindeki yerini haklı çıkarmaktadır.
- Çevirinin, dil eğitimi derslerinde kullanılması ile bir ölçme aracı olarak kullanılması birbirinden ayrı değerlendirilmelidir. Bu yönü ile, iki dilliliği barındıran çeviri, dil dersleri için tartışmalı görünse de ölçme aracı olarak kavranabilir niteliktedir, bugün

² Çeviri, yanı sıra ‘kültürel’ ya da ‘kültürlerarası’ bir işlemdir.

- çeşitli kurumların bireylerdeki yabancı dil düzeylerini belgelemek üzere yaptığı çeviri sınavları, bu sava bir dayanak oluşturmaktadır.
- Her dil, dilbilgisi kuralları ve söz varlığı olmak üzere iki bileşenden oluşur. Çeviri odaklı değerlendirildiğinde de çeviri, bir yönü ile metin üretimidir. Metinler tümcelerden, tümceler sözcüklerden meydana gelir. Çeviri, dil öğrenenlerin çeviri yaparken gerek dilin kurallarını gerekse söz varlığını doğru ve etkin biçimde kullanmalarını gerektirmektedir.
 - Dil edincini, yalnızca ana dil ya da bilinen yabancı dillerle sınırlı tutmak, öğrenmenin bilişsel temelleri açısından dar bir çerçeve sunmaktadır. Dil edinci bir bütündür, çeviri gerek diller arası çeviri gerekse dil içi çeviri aracılığı ile bu bütünü harekete geçiren dinamik ve yaratıcı bir dilsel etkinlik türüdür.

Bu temel tartışma ve bulgular ışığında konu dil eğitimi açısından değerlendirilirse, dil edincini ölçmek üzere çeviri sınavlarında değerlendirmeye temel teşkil edebilecek bir yöntemin mümkün ve makul olduğu ortaya çıkmaktadır. Bu yöntemde çeviri yönü, değişebileceği gibi, çevrilecek metinlerin konusu ölçülmek istenen konu alanına göre değişiklik gösterebilecektir.

Konu ‘bilişsel öğrenme’ savı açısından değerlendirilirse, bu çalışmada ‘dil edinci’ şeklinde kavramsallaşan bütünün, yalnızca belli bir dil ile sınırlandırılmayacağı ortaya çıkmaktadır. İnsan, karşılaştığı her yeniye ‘eski’ olana dayalı biçimde öğreniyor ya da bilgi haznesine eklemliyorsa dil edinci, yani dil ile ilgili bilgi ve beceriler toplamı, kişilerde bulunan ne ana dil ile ne de yabancı dil donanımı ile ilişkilendirilebilir. O halde dil edinci, hem ana dil hem de ana dil dışındaki dil ya da dillerdeki bilgi ve becerileri içerisine alan bütünlüklü bir alandır. Bu durum, çeviri uygulamalarının kişilerin dil düzeylerinin ölçülmesine hizmet edebilecek yanları / yönlerini barındırdığını yine ve yeniden temellendirmekle birlikte, çeviri uygulamalarının gerek ana dil gerekse yabancı dil eğitiminde somut ders etkinliklerinde de bir açılım olanağı olarak değerlendirilebileceğini anırtmaktadır. Nitekim gerek sözlü gerekse yazılı düzeyde dilin aktif kullanımını gerektiren bir uygulama sahası olarak çeviri, bugün dil eğitimi ile ilgili tartışmalarda bir sorunsal ulamı olarak göze çarpan ‘edilgenlik’ sorununa karşı anahtar bir rol üstelenebilir görünmektedir. Üstelik böylesi bir rol biçme, dil eğitiminde ‘eylem odaklılık’ biçiminde tanımlanabilecek olası yeni yaklaşım yönelimi ile örtüşmektedir.

KAYNAKLAR

- Akalın, R. (2018). Metindilbilim Odaklı Araştırma ve Uygulamaların Akademik Çeviri Eğitimi Açısından Değerlendirilmesi. *Balkan Eğitim Araştırmaları*, Edirne: Trakya Üniversitesi Yayınları, 318 – 327.
- Aksan, D. (1998). Her Yönüyle Dil Ana Çizgileriyle Dilbilim, Ankara: Türk Dil Kurumu.
- Beaugrande, R. de ve Dressler (1981). *Introduction to Text Linguistics*. London: Longman.
- Chomsky, N. (1969): Aspekte der Syntaxtheorie. Frankfurt am Main. Suhrkamp Taschenbuch Verlag.
- Eker, S. (2012): 1. Ünite – Dil Nedir? İçinde: (Yay. Ş. H. Akalın ve diğerleri) Türk Dili I. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi Yayını No: 1605. s (2 – 33).
- Ergin, M. (1986). Türk Dili. İstanbul: Boğaziçi Yayınları.
- Gerzymisch-Arbogast, H. (1997). Wissenschaftliche Grundlagen für die Evaluierung von Übersetzungsleistungen. İçinde: Eberhard Fleischmann, Wladimir Kutz ve Peter A. Schmitt (Yay.). *Translationsdidaktik. Grundfragen der Übersetzungswissenschaft*. Tübingen: Gunter Narr Verlag, 573-579.
- Humboldt, W. von (1986): Schriften zur Sprache, (Yay.) Michael Böhler, Stuttgart: Reclam.
- Keskin, A. (2010) Çeviribilim Tartışmaları Gölgesinde Çeviri Öğretimi ve Çeviri Didaktiği Gereksinimi. *Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 12, 229-248.
- Korkmaz, Z. (2007). Gramer Terimleri Sözlüğü, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Mounin, G. (1967). *Die Übersetzung. Geschichte, Theorie, Anwendung*. München: Nymphenburg.
- Saussure, Ferdinand de (1916): Cours de linguistique générale. Paris.
- Vardar, B. (2002). Açıklamalı Dilbilim Terimleri Sözlüğü. İstanbul: Multilingual.